

uit een of ander belang, met vluchten in het onbegrensde evengoed als met drang naar omvattender kennis, naar hooger inzicht en meer beheersching. Het onbepaalde blijkt juist daarin zoo iets fundamenteels, dat het in gansch divergente richtingen functionneert. Er is een onbepaald maken als vragen stellen om kennis te verwerven, een onbepaald laten uit onwetendheid, die toch iets beweren wil, een onbepaald aanduiden uit gevoeligheid of om te sparen, een onbepaaldheid uit overhaasting of om een situatie te redden, een, die zich verschanst tegen onbescheidenheid. Omvattender dan deze individueele doelen zijn haar gestalten in groepsleven en cultuur. Kenmerkend is bijvoorbeeld de ontwikkeling van den Europeeschen geest, die na de Middeleeuwen anders dan weleer aan de formeele, dat is de onbepaalde bepaaldheid zulk een rol toekende. Welk een rol spelen in het wijsgeerig denken niet de overgangen tusschen bepaald en onbepaald, als door KANT en het positivisme hebben plaats gehad. Ook deze problemen moeten aan de nooit ontbrekende taalbegeleiding kunnen worden nagegaan, om samen met die der Grieksche geestesontwikkeling tot een beeld van den historischen Europeeschen geest te worden vereenigd. Maar hier doemt ook een grens op, waaraan de interpreter bemerkt, dat hij geen profeet is. Houdt interpretatie van den geest aan de taal zich bezig met de gestalten daarvan, die reeds historisch geworden zijn, zoo is dat historische tegelijk conditie en grens voor den philoloog, en boven hem blijft de koepel der onbegrensheid welven. De vertolker moet luisteren, voor hij spreekt. Dit is een grens, een onbepaaldheid ook, van zijn bedrijf. Zijn werk is, met begrip te luisteren naar het grootste en hoogste.
